

Vně hranic

Vně hranic. Antologie současné slovinské krátké prózy (vydala Společnost přátel jižních Slovanů ve vydavatelství František Šalé – Albert, Brno – Boskovice, 2002, sestavil Aleš Kozár) obsahuje krátké prózy z období posledních dvaceti let, kdy ve slovinské literatuře, ale nejen v ní, došlo k velkému rozšíření tohoto žánru. Představovaní autoři (s některými z nich jsme měli možnost se osobně setkat i u nás) patří k různým generacím. Nejstarším z nich je **Ted (Božidar) Kramolc**, (nar. 1922), nejmladší pak **Nina Kokeljová**, (nar. 1972).

Ze zastoupených autorů je u nás i ve světě nejznámější a nepřekladanější slovinský prozaik, dramatik a esejista **Drago Jančar** (nar. 1948). Jeho povídka *Herodes a pastýř* svým stylem navazuje na jeho i do češtiny přeložený výbor *Pohled anděla* (1995). Povídkou ze sbírky *Proměny kůží*, v níž běžnou událost z každodenního života dovádí k hororové pointě *Matčin hlas*, se tu představuje jeden z hlavních představitelů slovinské postmoderny **Andrej Blatnik** (nar. 1963). Další zástupkyně generace narozené v šedesátých letech je úspěšná autorka několika románů **Maja Novaková** (nar. 1960). V antologii si můžeme přečíst její fantastickou povídku, která poukazuje na aktuální dění na Balkáně *Duchové jsou Schrödingerovy kočky*. Zajímavé jsou povídky **Igora Bratože** (nar. 1960) *Café do Brasil* a **Aleksy Šušuliče** (nar. 1961) *Hrot aporie*. Oba autoři vycházejí z historických událostí nebo legend a na necelých dvou stranách vytvářejí mnohovrstevnatý příběh, týkající se současného světa. Ukazují, jaký význam mohou mít i zdánlivě nedůležité skutečnosti a jak všechno souvisí se vším.

V antologii se celkem představuje devatenáct současných slovinských prozaiků. Kromě toho je kniha doplněna ještě statí Ivana Dorovského *Slovinská literatura u nás*, doslovem Toma Virka a stručným biograficko-bibliografickým slovníkem všech zastoupených autorů. Překladatelé jsou studenti a doktorandi slovenistiky na pražské a brněnské univerzitě.

Jiří Andrla

21. sborník *Obdobja* je věnován slovinskému románu

Katedra slovenistiky na lublaňské univerzitě každoročně pořádá třídní mezinárodní vědecké sympozium *Obdobja*. Jednotlivá sympozia bývají vždy věnována jednomu tématu, období, výročí nebo osobnosti z historie vývoje slovinského jazyka, literatury a kultury.

Dvacáté první sympozium, které se zabývalo slovinským románem, proběhlo ve dnech 5.-7. prosince roku 2002. Sborník s příspěvky účastníků konference *Slovenski roman/Mednarodni simpozij Obdobja* (Ljubljana 2003, editoři M. Hladnik a G. Kocijan). Obsahuje 76 referátů rozdělených do jedenácti oddílů.

Prvních pět statí pojednává o slovinském románu v 19. století. Autoři v nich rozebírají podmínky vzniku románu ve slovinských zemích, ideologické ovzduší doby, hlavní způsoby chápání role románu, zdroje, z nichž čerpal náměty a jeho stavbu (např. romány F. Levstika, J. Jurčiče a I. Tavčara).

Ivan Cankar (1876-1918) ovlivnil slovinskou literaturu natolik, že slovinští literáti se s jeho odkazem vyrovnávali ještě další dvě desetiletí po jeho smrti. Jeho dílem se zabývá šest příspěvků. I. Cankar je konfrontován hlavně s dílem Izidora Cankara a Frana Govekara.

Cankarovou současnicí byla i Zofka Kvederová (1878-1926). Do slovinské literatury uvedla téma sociálního a kulturního postavení žen a jejich rovnoprávnosti. Pět referátů rozebírá jak její prozaické dílo, tak obraz ženy v soudobé literatuře. Velký důraz je kladen i na současnou slovinskou literaturu psanou ženami. Je zde podán obecný přehled děl nejvýznamnějších autorek. Jsou však analyzována také některá dílčí témata (např. vztah matky a dcery v současném slovinském románu).

Nejobsáhlejší část sborníku je věnována žánrům slovinského románu, které se objevují od jeho vzniku v 19. století až po poslední desetiletí 20. století.

Předmětem zkoumání dalších deseti referátů je slovinský román po druhé světové válce, hlavně však v posledních desetiletích 20. stol. Na jednotlivých dílech tu jejich autoři ukazují na proplétání realistického vyprávění s fantastikou, na návrat k tradici ztvárňování vnitřního světa člověka v podmínkách existenční nejistoty, na pocity odcizenosti. Zvláštní pozornost věnují pokusům slovinských romanopisců několika posledních let před slovinským osamostatněním o naprosto objektivní pohled na realitu, který by se neohlížel na vládnoucí ideologii. Zajímavý pohled nabízí také příspěvek o vlivu slovesného folklóru na současný román, především na postavu vypravěče.

Šest statí se zabývá slovinským románem z hlediska teoretického. Všímají si např. i vnímání a popisu reality, lyrických prvků a jejich fungování v prozaickém textu nebo přínosu slovinského modernistického románu jako prvního prozaického útvaru, který snesl srovnání s tehdejší evropskou literární tvorbou.

Oddíl *Jazyk* nabízí analýzy slovinských románů z hlediska používaného výraziva a stylu. Znalost starých systémových zvláštností jazyka a archaismů například přispěla k hlubší charakterizaci a přesvědčivosti postav Jurčičova románu *Slovenski svetec in učitelj*. Netradiční pohled na jazyk románu představuje příspěvek o matematickém zpracování textů Ivana Cankara a Cirila Kosmače, a následném určení středního množství informace na jeden znak v textech uvedených autorů.

Autoři příspěvků ve sborníku věnovali značnou pozornost srovnání slovinského románu s románem evropským. Podle prvního ze dvou základních přístupů jsou hodnocena díla některých slovinských autorů (Cankar, Šeligo, Finžgar) řazena do soudobých evropských literárních souvislostí nebo směrů a poté jsou hledány případné paralely a vzory. Druhý přístup sleduje recepci slovinské prózy u sousedních národů a její ovlivnění německou, italskou a maďarskou kulturou. Zvláště je vyzdvížena úloha překladatele jako prostředníka při překonávání kulturních rozdílů.

Slovinský román je rovněž srovnáván s jihoslovanským románem druhé poloviny dvacátého století. Příspěvek *Slovinská próza v jihoslovanském prostoru* se zabývá otázkou, jak jsou překlady ze slovinské literatury (nejen prózy) přijímány u národů bývalé Jugoslávie po roce 1991 a jakou představu si jejich prostřednictvím čtenáři mohou udělat o slovinské literatuře.

Především díky velkému počtu slovinských emigrantů v zámoří a nejvýznamnějšímu spisovateli tvořícímu ve Spojených státech amerických Louisi Adamičovi (1898-1951) má slovinská literatura zvláštní vztah k anglickému jazyku. V oddílu *Slovinský román a angličtina* jsou rozebírána Adamičova díla a jsou sledovány americké vzory pro slovinskou

sociálně realistickou prózu, zvláště je zdůrazněn vliv Johna Steinbecka. Samostatný rozbor je také věnován problematice kulturních rozdílů mezi anglosaskou a slovinskou společností a z toho plynoucím úskalím překladu.

Ve čtyřech příspěvcích píší jejich autoři o recipientech románové tvorby, tedy o čtenářích. Je v nich mj. uveden přehled nejoblíbenějších druhů románu v posledních pětadvaceti letech a analýza chápání literárního díla u školní mládeže. S posledním tématem souvisí i rozbor četby při výuce literatury na základních školách, jehož výsledkem je zjištění, že počáteční převaha fantastických povídek nad realistickými se v průběhu devítileté školní docházky mění v převahu realistické prózy.

Posledních několik článků si všímá styků románu, v širším pojetí prózy, s filozofií, historickou vědou nebo hudebním uměním – operou.

Přestože redaktoři v úvodu sborníku napsali, že dvě navrhovaná témata zůstala nevyužita (vztah románu a jiných médií a román z hlediska redaktorů kritických vydání), myslím si, že dvacátý první sborník *Obdobja* má, jak také redaktoři uvedli, charakter monografie a díky tomu může zájemcům o slovinskou literaturu podat souhrnný přehled mnoha různých přístupů k problematice slovinského románu.

Libor Doležal

První encyklopedie o Podkarpatské Rusi

Pop, I.: Enciklopedija Podkarpatskoj Rusi. Užhorod, Izdatel'stvo V. Padjaka 2001.

S určitým zpožděním se nám dostala do rukou první komplexní encyklopedie, věnovaná dějinám a kultuře země, jež v meziválečném období byla z podnětu jejích někdejších obyvatel žijících v USA připojena k Československu. S podporou této komunity, reprezentované Karpatsko-ruským etnologickým výzkumným centrem USA, vychází i daná publikace. Práce je psána rusky, neboť chce promlouvat ke všem slavistům. Vychází z řady prací encyklopedického charakteru od Rakouska-Uherska až po současnost, jež jsou kriticky hodnoceny v úvodu. Zde je také zřetelně formulován prorusínský postoj autora, jenž svou práci začal psát v Moskvě, pokračoval v ní v Užhorodě a dokončil ji v Chebu, kde v současné době žije.

Ivan Pop je fundovaný historik, doktor historických věd s širokým záběrem encyklopedického charakteru a schopný manager, jenž své vlastenecké zaujetí dovede zhodnotit prací, psanou s neobyčejným zaujetím a vyhraněným postojem. Kromě úvodní části se to projevilo zvláště v kapitole o etnografii Východních Karpat, kde upozorňuje na omyl většiny starších i novějších etnografů, kteří opomíjeli oblast tzv. „doliňanů“, obyvatel úrodné nížiny podél řeky Tisa, kde poměrně záhy zanikl patriarchální ráz, který se dosti dlouho zachoval v horských oblastech. (Zájem o architektonický styl horských oblastí karpatského regionu, zasahujícího přes Slovensko až na východní Moravu, se ostatně projevil i v díle Dušana Jurkoviče, jak to vyjadřuje jeho etnografický výzkum z počátku 20. století i vlastní architektonická praxe.) Tak se stalo, že se rusínští obyvatelé této lokality neodlišovali kromě jazyka ničím od svých maďarských, rumunských, německých či slovenských sousedů. Ivan Pop upozorňuje na to, že především v této oblasti, jejíž obyvatelé se liší od svých hor-